

Din "Partida de canasta", Polirom, Iași, 2005.

Un caz banal

Locuiam în vara aia pe o stradă care făcea legătura dintre două cartiere, unul înstărit, pedant de curat, cu vile mari de piatră la capătul unor peluze largi înverzite, și altul sărac, printre cele mai sărace din Montreal, cu blocuri mărunte de două-trei etaje, construite din lemn și îmbrăcate într-un strat subțire de cărămizi roșii, murdare. În cartierul înstărit, totul respira eficacitate și treabă făcută bine, gospodărește. Iarba era tunsă mărunț, udată cât trebuia, tufele de trandafiri erau coafate și luminate, seara, discret de lanterne electrice plasate la nivelul solului. Vila, peluzele de iarbă și tufele de trandafiri erau înconjurate cu garduri vii, impecabile și disciplinate. Dar nu vedeam niciodată pe nimeni în jurul vilelor de piatră și dacă n-ar fi fost lumina de la geamuri, seara, aș fi zis că mă plimb printr-un cartier părăsit. De fapt, toate vilele astea aveau curți mari în spatele lor. Acolo erau piscine, leagăne pentru copii, stâlpi cu coșuri de baschet, șezlonguri, mese de vară cu scaune. Viața privată se cerea protejată de privirile trecătorilor.

Cu totul altfel era cartierul sarac. Nimic nu era ascuns. În curțile lipsite de verdeată, un trotuar îngust de ciment sau pavat cu piatră cubică pomea de la poartă și se oprea în fața intrării. Vedeam în curte tot felul de obiecte, scaune șchioape, biciclete, bucăți de carton, scânduri, lampadare stricate și câte altele, desigur toate de aruncat, dar în drumul din casă spre stradă, unde trebuiau depozitate ca să le ia mașina gunoierilor, abandonate pentru o clipă și apoi uitate zile și săptămâni întregi. Prin colțurile curții, spre stradă sau la marginea blocului, bălăriile creșteau nestingherite.

Cartierul era viu. Erau și păpuși și mingi și triciclete prin curțile acelea și copii care se jucau pe stradă. Și mai vedeam, vara, fie că era dimineața, fie că era seara, bărbați adunați în fața scărilor câte trei, câte patru, câte cinci cu sticle de bere în mâini, negri cei mai mulți. Vorbeau tare, se băteau pe spate, se certau guralivi și bine dispuși în timp ce nevestele îi priveau din balcoane, corpolente, severe, unele cu ținci în brațe.

Multe familii aveau mașini vechi, cumpărate de ocazie, parcate în fața blocurilor. Așa că pe străzile cartierului sărac erau mai multe mașini decât dincolo, pe străzile cartierului înstărit, unde mașinile, strălucitoare și puternice ca niște armăsari pur-sânge, erau ținute în garaje.

În cartierul discret, curat, liniștit și aseptice al oamenilor bogați m-am întâlnit într-o zi cu Tobias. Era spre prânz și el se oprise în dreptul unui arțar bătrân de la marginea unei peluze. Avea o sacoșă în mână și privea concentrat spre vila aflată la câteva zeci de metri mai departe.

- Tobias, am strigat, ce faci bătrâne?

M-a privit fără să fie surprins, ba chiar, mi s-a părut, puțin nemulțumit.

- Mă uit și eu la casa ăstora. Cred că face pe puțin un milion.

Tobias era așa cum îl lăsasem cu ani în urmă - preocupat tot timpul să evalueze lucrurile din jurul lui care aparțin altora.

Tobias avea în jur de șaiszeci de ani. Ceva mai puțin, poate 57 sau 58. Îl cunoscusem în redacția unui magazin lunar românesc unde lucrasem cot la cot vreo

câteva luni. Trecusem amândoi prin momente dificile cu patronul și la sfârșitul contractului nostru de șase luni, am făcut schimb de numere de telefon, promițându-ne că o să ne căutam. Dar știam încă de pe atunci că n-o să-l caut niciodată.

Nu pot spune că mă prăpădeam după Tobias.

Tobias era de fapt Tobă. Valeriu Toba era numele lui. Era ardelean, cu neamuri pe la Sibiu, și ajuns în Canada, mai întâi la capătul celălalt al țării, pe țărmul vestic al oceanului, la Vancouver, își spusese că Tobias suna mai occidental. Dar atât era occidental în viața lui, numele. În cei opt ani care trecuseră de la venirea lui în Canada, Tobias nu reușise să învețe nici franțuzește, nici englezește. Urmase școli și pentru o limbă și pentru alta, dar nu se lipise nimic de el. Nu ținea minte. La revistă, după vreo câteva zile, rămăsesem o dată singuri și îmi împinsese în față un articol în franceză pe care patronul i-l dăduse să-l corecteze. Mă ruga să fac eu treaba asta.

- Fir-ar al dracului de limbă, îmi explicase Tobias, nu-mi intră-n cap orice-aș face. La Vancouver, când am văzut ca am dat-o chics cu engleza și nu găseam nimic de lucru, am zis hai că o fi mai ușor cu franceza. Așa zicea și nevastă-mea... Și am venit aici în Quebec. Aiurea! Franceza e și mai nasoală!

Dar după vreo încă două săptămâni mi-a arătat o sticlută maronie plină cu capsule galbene. - Mi-am cumparat lecitină, a zis el cu mulțumire. Am auzit că e bună la memorie. Văd că patronul mă tot înghesuie cu articole frantuzești, trebuie să învăț franceza, nu mai merge, altminteri mă dă afară!

- Da, i-am zis eu cam cu indoială, dar n-o să simți o îmbunătățire decât peste câteva luni. Și n-o să-ți ajungă doar un singur flacon...

- Câteva luni? se revoltase Tobias. Păi până atunci se termină contractul. Dacă știam n-o cumpăram, am dat șapte dolari pe sticla asta...

Tobias a luat totuși zilnic cele patru-cinci capsule recomandate pe etichetă dar fără să constate vreo schimbare în bine. Așa că singurul rezultat al tratamentului a fost convingerea că fusese furat. Și pornind și de la alte experiențe negative, ca de exemplu gustul amar al laptelui lăsat să se prindă, sau plombele de care se lipește guma de mestecat, ajunsese la concluzia că țara asta, Canada, era o țară de hoți. Nu se deosebea, spunea el, cu nimic de România. Totul era doar reclamă ca să-ți ia banii !

Patronul îl acuza ca lucra prea încet și e adevărat că Tobias era foarte lent. Misiunea lui era să facă macheta, să taie și să lipească fotografiile, desene, articole întregi sau doar paragrafe, totul într-o anumită ordine pe foi mari de carton - paginile magazinului - trimise apoi la tipografie ca să fie fotocopiate în trei mii de exemplare.

Făcea toate treburile astea cu multă îndemânare, dar pe îndelete, fără să se grăbească niciodată și aparent imperturbabil la toate înghiontirile verbale ale patronului, care, disperat, se agita pe lângă el bezmetic și bâzâitor ca un bondar. Un singur lucru făcea Tobias cu mare viteză: mânca. La agapele noastre redacționale când patronul ne facea cinste cu bere și pizza, o dată pe lună, a doua zi după apariția magazinului, el era cel mai iute la mâncare. Tobias își formase convingerea – încă o convingere - că dacă termina primul ce avea în farfurie, o să fie întrebat dacă mai vrea o porție. La întrebarea asta, Tobias dădea din cap cu blîndețe că da, n-ar avea nimic împotriva să mai guste o porție.

Tobias avea o fire liniștită și plată. Nu te simțeai în prezența lui amenințat să suporti vreo măgărie și nu trebuia să stai la pândă ca să preîntâmpini cine știe ce crize

de personalitate. Tocmai deaceia m-am bucurat acum reîntâlnindu-l. Avusesem între timp destule experiențe păcătoase cu fel de fel de inși imprezvizibili.

- Hai pe la mine, I-am invitat, eu stau aici în Côte-St-Luc. Tu unde stai?

- Pe Walkley, mi-a răspuns el indicându-mi o stradă ceva mai departe, din cartierul sărac.

- Vino la mine să stăm de vorbă, nu ne-am văzut de ani de zile. Ce-ai mai făcut?

- Nimic deosebit. M-a lăsat nevasta și de trei ani sunt singur.

- De ce te-a lăsat?

- Nu vorbeam francezește.

Mergeam alături ca doi prieteni. Tobias își înodase baierile sacoșei ca să o țină mai ușor. Ne apropiam acum de strada mea și mă gândeam că ar trebui să serbez într-un fel revederea cu el. Să cumpăr o sticlă de vin și niște fursecuri, mi-am zis.

- Ce motiv e asta, că nu vorbeai francezește?

- Este. Nu mă angaja nimeni. Nu câștigam bani destui.

- Adică nu munceai?

- Ba da, dar la negru, pentru bani puțini. Făceam curățenie în blocuri, ea nu era mulțumită cu asta. Zicea că trebuie să am o leafă oficială...

Tobias nu părea prea trist. A trecut ceva timp de-atunci, m-am gândit, acum probabil că s-a obișnuit cu singurătatea.

Am intrat în băcănia din colțul străzii și am început să privesc rafturile cu sticle de vin.

- Trebuie să sărbătorim într-un fel revederea noastră Tobias, ce părere ai?

A ridicat din umeri:

- Cum vrei. Eu nu beau.

Am luat un Bordeaux roșu din 1999 - Chateau du Puy - și niște biscuiți danezi, am plătit și am ieșit. Tobias era placid și începeam să mă gândesc puțin neliniștit la ce-o să urmeze. Prevedeam o după amiază lungă și plictisitoare înaintea mea. Parcă începea să-mi pară rău că-l aduceam la mine.

*

Eram de peste trei ore cu Tobias și teama mea de la băcănie se adeverise. Simțeam că-mi vine să-l dau afară. Tobias era gras, avea părul rar și cărunt, era îmbrăcat cu niște pantaloni albaștri decolorați de catifea și o cămașă murdară. Avea în picioare niște adidași scâlțiați. Era nebărbierit, murdar și puțea a urină și a transpirație veche.

Mâncasem tot ce aveam prin frigider, băusem sticla de vin și terminasem cutia de biscuiți. Nu mai aveam nimic de făcut. Tăcea tot timpul. După prima jumătate de oră se retrăsese complet în sine. N-avea nici o inițiativă, nu-l interesa nimic. Răspundea monosilabic la tot ce-l întrebam și pe măsură ce trecea timpul se îndesa și mai tare în fotoliu. Nu aflasem amănunte de ce-l lăsase nevastă-sa. Dar mi-a spus totuși că el nu-și mai găsisese niciodată nimic de lucru oficial de cinci ani de când nu ne mai văzusem. Muncise ca spălător de vase vreo câteva luni, apoi, vreo trei ani, ca ajutor pe lângă un *concierge* român. Mai fusese paznic de noapte într-un parking. Cam atât. Acum, în blocul în care locuia, pe Walkley, căra gunoaiile afară și spăla scările o dată la trei zile. Era plătit pentru treburile astea cu 20 de dolari pe săptămână. În tot timpul asta primise ajutor social și trăise mereu cu teama că or să-l descopere și or să-

i taie cecul ce-i sosea lunar. Mi-a mai spus, privind dincolo de mine, că uneori cerșește într-o stație de metrou din nordul Montrealului.

- Cum Tobias, ai ajuns să cerșești? l-am întrebat jumătate uluit, jumătate cu compătimire.

- E mai bine decât să furi, a filozofat el.

I-am povestit și eu ce mai făcusem – nu aveam motive să mă laud, dar chiar de-aș fi avut, nu făcea să mă fudulesc prosteste. M-a întrebat unde este Mara. Mi s-a părut puțin malițios, spera poate că și pe mine m-a părăsit nevasta. Dar l-am dezamăgit. I-am spus că Mara este pentru trei săptămâni în România la un tratament balnear și că mă gândesc să mă duc și eu acolo ca s-o iau și să mergem în Grecia.

Când am vorbit de Grecia, Tobias a avut o scânteie de interes în ochi. „Nu sunt hotărât fiindcă nu prea am bani,” am încheiat eu și luminițele s-au stins. Și-a rezemat capul de perna fotoliului și-a început să moțâie.

- Tobias, i-am zis, trebuie să ies. Am o întâlnire în oraș. Mi-a părut bine că te-am întâlnit.

Și-a ridicat capul :

- Asta înseamnă că trebuie să plec și eu...

- Ne mai vedem. Nu stăm prea departe unul de altul...

S-a sculat fără o vorbă, mi-a întins mâna și a pornit încet spre ușă. Când să iasă s-a oprit și m-a întrebat:

- N-ai o bucată de pâine? N-aș vrea să mai trec pe la băcănie, s-a făcut târziu.

I-am pus o jumătate de franzelă într-o pungă de plastic și i-am zâmbit. A luat-o mormăind ceva, poate că a zis „mulțumesc” și mi-a întors spatele.

*

După plecarea lui și în zilele care au urmat m-am gândit de mai multe ori la el. La urma urmei, în România, Tobias avusese o meserie bună - fusese electrician. Ar fi meritat aici totuși o altă viață. Să fi fost depresia despărțirii de nevastă de vină? Poate că dacă s-ar fi întors în țară, ar fi putut lucra cu adevărat și chiar dacă n-ar fi câștigat cine știe cât, ar fi fost totuși mai bine ca aici. În fond, ce-l ținea pe Tobias legat de Canada? Aici n-avea prieteni, nu vorbea limba țării, nu avea serviciu, nu avea casă, nu avea familie, nu avea nimic. Doar un ajutor social care-i permitea să se târâie de azi pe mâine. Mai ajunsese și cerșetor! În România avea încă rude - niște veri și nepoți -, avea o casă în care ar fi putut locui, avea vecini care-l cunoșteau din tinerețe, o să aibă în curând o pensie... Nu era obligatoriu să le spună tuturor ce făcuse el în Canada...

Așa că peste vreo câteva zile m-am dus pe strada Walkey să-i vorbesc. Se va fi gândit oare Tobias vreun moment să se întoarcă în țară? Pesemne că nu s-a gândit sau dacă s-o fi gândit, n-avea bani de drum. De multe ori când suntem la ananghie, tocmai soluțiile normale nu ne vin în minte și tocmai piedicile simple ne fac să dăm înapoi. E firesc poate să fie așa, fiindcă exact în momentele astea suntem mai slabi.

Nu știam precis unde locuiește, reținusem doar, din ce-mi spusese, că stă aproape de o stradă care se intersecta cu Walkley, Fielding.

Era joi, spre ora zece dimineața și strada Walkley era plină de saci negri cu gunoi așezați cuminiți la marginea bordurii în așteptarea gunoierilor ce trebuiau să treacă dintr-o clipă în alta.

Am găsit blocul în care locuia Tobias fără greutate. A fost suficient să citesc listele locatarilor de la intrare. Stătea la etajul trei, într-un apartament cu numărul 28.

Nu era ascensor, firește, și am urcat pe scara îngustă înconjurat de mirosurile de mâncare răspândite pe sub ușile apartamentelor. Auzeam gălăgie înăuntru, glasuri de femei, de copii, din când în când o voce răgușită de bărbat.

*

Când mi-a deschis, după ce-am bătut de mai multe ori insistent și l-am strigat, fiindcă-l auzeam foindu-se, temător să deschidă, dincolo de ușă, mi-am dat seama că nu picasem bine. Tobias avea o față adormită și dușmănoasă. M-a recunoscut cu ceva dificultate în lumina slabă de pe palier și fără să mă invite înăuntru m-a întrebat ce caut.

- Nu putem sta puțin de vorbă? Treceam pe stradă și m-am gândit să urc.

- La mine e cam deranjat, a zis el cu neplăcere. Intră dacă vrei.

Deranjat era un eufemism. De fapt înăuntru era o brambureală de zile mari. Apartamentul era plin ochi, ca o tarabă de la talcioc, cu tot felul de vechituri. Pe jos erau răspândite vase de bucătărie, pantofi, haine, telefoane vechi, ceasuri stricate, aparate de radio, cabluri electrice, un clavier de ordinator și totul era acoperit de praf gros și murdărie. Într-un colț, dintr-o grămadă uriașă de pungii mari, albe și galbene de plastic se revărsau, ca dintr-un insolit corn al abundenței, cârpe, foi de poleială, ciorapi, reviste, ziare și cărți, ghemuri de sfoară, fotografii, reclame turistice. Patul lui Tobias era făcut din două saltele puse una peste alta și acoperite cu un cearșaf cândva alb, acum cenușiu și cu găuri.. Avea și o masă lângă fereastra cu geamurile încețoșate. Și ea era plină de tot felul de prostii.

Tobias dormise, după câte îmi dădeam seama, îmbrăcat. Mi-a făcut semn să mă așez pe un colț de saltea.

- Despre ce să vorbim?

- M-am gândit mult la tine de la ultima vizită.

- A, da?

- Mă gândeam că poate ai nevoie să te ajut...

- Așa e, banii de la guvern sunt puțini a zis el cu speranță, nu-mi prea ajung...

- Nu-i vorba de bani, nici eu n-am prea mulți. E vorba de altfel de ajutor.

- Ce alt ajutor? și mă privi cu un început de ostilitate, ba chiar de dispreț.

Vorbe?

- Tobias, l-am luat eu din scurt, ce ai de gând să faci cu tine? Toată viața ai trăit așa? și i-am arătat cu un gest larg, teatral, bazarul din cameră.

Eram plin de bun simț și antipatic.

- N-am avut încă timp să fac ordine. Sunt mult lucruri aruncat. Dar sunt și multe încă bune.

- Așa trăiai și în România? am continuat inchizitorial.

Tobias s-a întunecat la față.

- În România mi-au furat banii zise el răgușit. Am avut bani mulți și pe toți mi i-au furat hoții ăia.

Știam povestea, mi-o spusese în primele două-trei zile de lucru la ziar când ne întrebam, firesc, unul pe altul cum de am ajuns în Canada. Tobias reușise, din leafă și ciubucuri, locuind cu părinții, strângând din dinți și făcând economie la sânge, să adune de când era foarte tânăr și până la vârsta de treizeci și șapte de ani, vreo trei sute de mii de lei. Erau o adevărată avere banii ăștia, pe atunci, înainte de căderea

regimului comunist. Când hotărâse să se însoare, lăsase toți bani la maică-sa care îl convinsese că femeile tinere sunt cheluitoare. Nevasta lui era o fostă colegă școală, Olga, reîntâlnită întâmplător după aproape douăzeci de ani de la terminarea liceului. După căsătorie, au trăit destul de strâmtorați fiindcă plăteau rate mari la mobilă și la apartamentul cu patru camere cumpărat în Balta Albă. Tobias nu a luat nici un leu din banii strânși înainte de căsătorie și Olga nici n-a bănuț existența lor. Pe urmă, după zece-doisprezece ani, când apartamentul era plătit în întregime, s-a întâmplat ceea ce nimeni nu credea că este posibil – alungarea și apoi executarea lui Ceaușescu. În febra de îmbogățire generală din primele luni de reîntâlnire cu capitalismul, doamna Tobă, mama lui Tobias, a jucat totul pe o singură carte. Convinsă că o să câștige fără bătaie de cap milioane, a pus toți banii ai ei și ai lui Tobias într-unul din jocurile piramidale ce făceau mare vâlvă pe vremea aceea. I-a pierdut.

Tobias a umblat negru la față săptămâni întregi, Olga l-a bănuț că are o amantă și au început certurile. Dar el nici acum nu i-a spus nimic. Atunci i-a încolțit în minte gândul emigrării, departe, cât mai departe de țara asta de hoți unde pierduse într-o lună tot ce economisise cu mare greutate în douăzeci de ani. Dar nu a făcut-o cât timp a trăit maică-sa.

Olga nu era entuziasmată să emigreze. Dar nici nu s-a pus împotriva prea tare. Așa că după moartea bătrânei, au vândut casa rămasă de pe urma ei, apoi tot ce aveau ei - mobilele, televizorul, video-ul, covoarele, cărțile - au închiriat apartamentul din Balta Albă încasând anticipat chiria în dolari americani pentru următorii trei ani și cu banii ăștia au venit în Canada

- Ați făcut o afacere proastă. Maică-ta n-a fost prudentă.

- Ne-au furat, se încăpățână Tobias. Ne-au mințit. Și-au bătut joc de sărăcia noastră.

- Acum e altă lume. A trecut mult timp de-atunci și toate s-au schimbat. Nu ți-ar fi mai bine să te întorci în România?

- Să mă întorc în România? se revoltă Tobias. Nu mă întorc. Știi că Olga e acolo?

Era un element nou, m-am agățat de el:

- Vezi? i-am zis. Ai putea s-o cauți. V-ați putea împăca. Ea stă în casa voastră din Balta Albă?

- Nu mă pot împăca cu Olga, a zis Tobias clătinându-și greoi capul.

- Ai putea lucra iar ca electrician, ai avea o pensie peste câțiva ani.

Și l-am privit triumfător ca un magician care scoate porumbei albi din pălărie.

- Dacă te hotărăști să pleci, îți plătesc eu biletul de avion.

Promisiunea mea nu l-a impresionat. Parcă nici n-o auzise. Eram decepționat.

- E o țară de hoți, a repetat el, încet și cu înverșunare. Și cu Olga n-am să mă împac niciodată. Nici nu știi unde e. A divorțat aici în Canada și mi-a spus că se întoarce în România. Și că n-are nevoie de casa mea...

- Și-a găsit pe altcineva?

- Nu știu. S-a supărat din cauza banilor de la Caritas.

Se aplecă și luă de pe jos o jucărie din ipsos. Pe un fel de platou micuț circular, vopsit în verde, un băiat și o fată în picioare stăteau față în față, ținându-se de mâini, ca doi dansatori. În interiorul platoului era un resort. Îl întoarse cu o cheiță și cele două personaje începura să se învârtă încet în sunetele unei melodii lente și triste. Îi

plăcea melodia asta și mă privi mândru.

- Mi-ai spus că n-a știut niciodată nimic de ei... Cum a aflat?

- A dat peste o scrisoare veche a mamei. Uitasem s-o distrug. Mama îmi scria la București la post-restant. Toată viața o să fie supărată. E ranchiunoasă, rea și cheluitoare. Avea dreptate mama.

Îmi aduceam aminte de Olga. Tobias mi-o prezentase într-o zi când ea venise la redacție să-l ia acasă. Era o femeie puțin trecută, timidă, destul de ștearsă. Desigur, nu-i iertase lui Tobias că a ținut-o toată tinerețea în datorii și sărăcie, când el de fapt avea bani atât de mulți. Dacă s-ar fi bucurat amândoi de banii aceia, poate n-ar fi emigrat...

Tobias stătea ca pe ghimpi. Era limpede că abia aștepta să plec. Nu mă mai privea, preocupat tot timpul de jucăria lui. M-am ridicat:

- Mai treci pe la mine, i-am spus. Dacă te răzgândești, știi unde stau. Cred că asta ar fi cel mai bine bine pentru tine, să te întorci în țară...

A oprit melodia, a așezat jucăria cu grijă pe masă și m-a privit, mi s-a părut, cu un fel de speranță:

- Vii și tu?

- Nu, i-am răspuns, eu nu vin. Nu acum.

Apropiindu-mă de ușă, eram să dau peste un borcan plin pe jumătate cu vopsea albă și cu o pensulă înăuntru. Pe perete, ceva mai sus, se vedea o pată mare întunecată. Probabil că Tobias voia să vopsească pata aceea.

Am dat mâna cu el și în urma mea l-am văzut aplecându-se spre borcanul cu vopsea albă. Era aiurea Tobias! Din tot balamucul din jurul lui, tocmai pata de pe perete îl preocupa !

*

Cred că au trecut vreo două sau chiar trei luni de la discuția asta - pe care de fapt o uitasem - când într-o dimineață am citit în ziarul *La Presse* despre incendiul de pe strada Walkley. Se vorbea acolo despre un emigrant român sărac care avea obiceiul să cerșească în stațiile de metrou și care dădea o mână de ajutor *concierge*-ului din blocul unde locuia. Incendiile erau dese la Montreal printre casele și blocurile făcute din lemn și acum se pare că venise rândul blocului acelaia. Emigrantul român, al cărui nume nu era dat - pentru respectarea confidențialității - se alesese cu arsuri de gradul doi, plus o intoxicație severă cu monoxid de carbon și fusese transportat în stare gravă la spital. Dar viața lui nu era în pericol. Când izbucnise focul, undeva la etajul întâi, el făcea curățenie la subsol. Se năpustise pe scări spre apartamentul lui să ia ceva dinăuntru. A fost evacuat cu forța de pompieri în timp ce încerca disperat să facă o gaură cu mâinile goale în perete. În gaura aceea, pompierii au găsit ascunși, într-o cutie mare de tablă, aproape o sută de mii de dolari.

(Din *Partida de canasta*, Polirom, Iași, 2005)

